

Δρ. Δημήτριος Απ. Καραμπερόπουλος, Παιδίατρος,
Πρόεδρος Επιστημονικής Εταιρείας Μελέτης
Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα

Πύργος Νεμπούζα: Φυλακή και τόπος Μαρτυρίου του Ρήγα Βελεστινλή και των επτά Συντρόφων του

«Κάλιο για την Πατρίδα κανένας να χαθεί», (Θούριος, στίχ. 57).

Με το νου του στον στίχο τούτο που έγραψε στον *Θούριό* του, ο Ρήγας ξεκίνησε από τη Βιέννη για τη σκλαβωμένη Ελλάδα, μετά την έκδοση των επαναστατικών του κειμένων, τη «Νέα Πολιτική Διοίκηση», το «Στρατιωτικό Εγχειρίδιο», τους χάρτες του σχεδιαζόμενου κράτους του και την εικόνα του Μεγάλου Αλεξάνδρο για να τον προσφέρει ως πρότυπο αγωνιστικότητας και αποφασιστικότητας. Κατευθύνθηκε στην Τεργέστη το λιμάνι της Αυστρίας, αφού εν τω μεταξύ είχε πάρει και το σχετικό διαβατήριο από την αυστριακή αστυνομία.

Όμως μια βάσκανος μοίρα είχε άλλα μελετήσει. Ο Έλληνας έμπορος, Δημήτριος Οικονόμου εκ Κοζάνης, συνétairos του Αντωνίου Νιώτη, στον οποίο απευθύνονταν το σταλμένο από τον Ρήγα επαναστατικό υλικό σε φάκελο και κιβώτια, τα άνοιξε και αντικρίζοντας τα επαναστατικά κείμενα πήγε κατευθείαν και τα πρόδωσε στην αυστριακή αστυνομία. Άρχισε έτσι το μαρτύριο του Ρήγα και των Συντρόφων.

Ό,τι δεν είχε κατορθώσει η πολύ καλά οργανωμένη αυστριακή αστυνομία το κατόρθωσε με την προδοσία του ο τυχάρπαστος αυτός Έλληνας έμπορος. Συλλήψεις, ανακρίσεις. Και τελικά με τα πόδια και τα χέρια στα σίδερα ο Ρήγας Βελεστινλής μεταφέρεται από τον τόπο της προδοσίας, την Τεργέστη, στη Βιέννη, όπως γράφουν και τα σχετικά έγγραφα, που ήρθαν στο φως μετά ένα και πλέον αιώνα.

Στη Βιέννη συνεχίζεται η ανάκρισή του καθώς και των άλλων Συντρόφων του. Τελικά ο Ρήγας και επτά Σύντροφοί του, όλοι Οθωμανοί υπήκοοι, μπλέχτηκαν στις μηχανορραφίες της Αυστριακής διπλωματικής «αγοραπωλησίας». Κυριολεκτικά «πουλήθηκαν» στην Υψηλή Πύλη για σχετικά ανταλλάγματα. Χαρακτηριστικά ο

Αυστριακός πρέσβης στην Κωνσταντινούπολη ενημερώνει στις 14 Μαΐου 1798 τον υπουργό του στη Βιέννη γράφοντας ότι «επ' εσχάτων δ' ανακοίνωσα εις αυτόν (τον υπουργό Εξωτερικών της Οθωμανικής Πύλης) ομοίως την αποστολήν των Ελλήνων εις Βελιγράδιον και επανέλαβον τας αξιώσεις μου περί του ανταλλάγματος». (Βλ. Αιμ. Λεγράνδ, *Ανέκδοτα έγγραφα περί Ρήγα Βελεστινλή*, Αθήνα 1891, επανέκδοση φωτομηχανική από την Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα, Αθήνα 1996, αρ. εγγράφου, 26, σελ. 153).

Μάλιστα οι οδηγίες για τη μεταφορά του Ρήγα και των Συντρόφων του στο Βελιγράδι ήταν σαφείς. Η συνοδεία θα αποτελείται από ένα υπολοχαγό, δύο υπαξιωματικούς και 24 στρατιώτες, εκ των οποίων κανείς να μην είναι Ορθόδοξος, όπως αναγράφεται στο έγγραφο αρ. 8, που έφερε στο φως το 1930 ο ιστορικός Ντούσαν Πάντελιτς, *Η εκτέλεση του Ρήγα*, έκδ. Επιστημονικής Εταιρείας Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα, Αθήνα 2000: «Η συνοδεία των κρατουμένων (οι οκτώ Έλληνες και τούρκοι υπήκοοι) να απαρτιστεί από έναν εξαιρετικά έμπιστο αξιωματικό, από δύο έμπιστους υπαξιωματικούς και από 24 απλούς στρατιώτες, να μη συμπεριληφθεί ωστόσο κανένας από εκείνους που είναι ορθόδοξοι».

Ετσι στις 27 Απριλίου του 1798, ο Ρήγας Βελεστινλής και οι επτά Σύντροφοί του παραλήφθηκαν από την Βιέννη από τον υπολοχαγό Lazar και μετά δύο περίπου εβδομάδες, αφού πέρασαν από το Σεμλίνο χωρίς να προσαράξουν, κατευθύνθηκαν στο Βελιγράδι, όπου παραδόθηκαν όλοι στις 10 Μαΐου 1798 στον Τούρκο καϊμακάμη του Βελιγραδίου, όπως αποκαλύπτει το σχετικό 11 έγγραφο.

Παράλληλα το υπ. αρ. 13 έγγραφο μας αποκαλύπτει την ακριβή ημερομηνία κατά την οποία ο Ρήγας και οι άλλοι επτά Σύντροφοί του στην σκοτεινή φυλακή του Πύργου Νεμπότζα άφησαν την πνοή τους μετά τον αποτρόπαιο στραγγαλισμό τους από τις δυνάμεις της απολυταρχικής εξουσίας του Σουλτάνου: Το ημερολόγιο έγραφε «24 Ιουνίου 1798».

Ένα άλλο έγγραφο από το Σεμλίνο στις 28 Ιουνίου 1798 είναι αποκαλυπτικό για τον μαρτυρικό θάνατο του Ρήγα και των επτά Συντρόφων του καθώς και για τις οδηγίες που δόθηκαν ώστε να συγκαλυφθεί η θανάτωσή τους και να διαδοθεί πως τάχα δραπέτευσαν από τη φυλακή του πύργου Νεμπότζα: «Ο καϊμακάμης έλαβε την παρελθούσαν εβδομάδα εκ Κωνσταντινουπόλεως φιρμάνιον, καθ' ό εν μεγίστη μυστικότητι την τρίτην μετά την άφιξιν του φερμανίου

διέταξε νύκτωρ τον στραγγαλισμόν πάντων των οκτώ καθειργμένων Ελλήνων, μετά δε την τέλεσιν της πράξεως ενήργησε να διαδοθή, ότι είχαν αποδράσει άπαντες εκ της φυλακής, και δη έστειλεν άνδρας προς δήθεν καταδίωξιν αυτών κατά τας λεωφόρους», (Λεγράνδ, *Ανέκδοτα έγγραφα...*, ό. π., αρ. εγγρ. 32, σελ. 165-167).

Παρόμοια και στην εφημερίδα *Gratzer Zeitung* στο φύλλο 152 δημοσιεύεται ανταπόκριση από το Σεμλίνο 21 Ιουνίου 1798, στο οποίο αναγράφεται ότι «διάφορες εφημερίδες έγγραφαν ότι ένας από τους οκτώ Έλληνες πολιτικούς κρατουμένους, οι οποίοι μεταφέρθηκαν ήδη πριν από μερικούς μήνες από τη Βιέννη στο Βελιγράδι, αφέθηκε ελεύθερος. Μπορεί όμως κανείς να θεωρήσει βέβαιο ότι αυτή η είδηση δεν ευσταθεί διόλου. Οι οκτώ πολιτικοί κρατούμενοι βρίσκονται φυλακισμένοι και υπό αυστηρή επιτήρηση στον Πύργο *Neboisa* και όπως λέγεται δεν ανακρίθηκαν ακόμα κανονικά».

Στα Σέρβικα «*Νεμπούζα*» σημαίνει «Ατρόμητος», δηλ. «Πύργος Ατρόμητος», από τον οποίο δεν γλιτώνει κανείς, που θα είχε την τύχη να διαβεί την πόρτα και να κρατηθεί μέσα του, όπως στη συγκεκριμένη περίπτωση του Ρήγα και των επτά Συντρόφων του, τα ονόματα των οποίων αναγράφονται στη συνέχεια:

Ρήγας Βελεστινλής, ετών 41,

Ευστράτιος Αργέντης, έμπορος από τη Χίο, ετών 31,

Αντώνιος Κορωνιός, έμπορος από τη Χίο, ετών 27,

Ιωάννης Καρατζάς, λόγιος από τη Λευκωσία, ετών 31,

Δημήτριος Νικολίδης, ιατρός από τη Ζίτσα Ιωαννίνων, ετών 32,

Θεοχάρης Τουρούντζιας, έμπορος από τη Σιάτιστα, ετών 22,

Ιωάννης Εμμανουήλ, φοιτητής Ιατρικής, από την Καστοριά, ετών 24,

Παναγιώτης Εμμανουήλ, υπάλληλος του Αργέντη, ετών 22.

Με τον στραγγαλισμό του Ρήγα στις 24 Ιουνίου 1798 στον Πύργο *Νεμπούζα* εξαφάνισαν το σώμα του, όμως οι ιδέες του επέζησαν, τα έργα του βλέπουν το φως της δημοσιότητας. Διαδίδονται, μελετούνται. Προβάλλονται τα διαχρονικά μηνύματά του, τα οποία περιέχονται στα έργα του. Εξετάζονται τώρα οι προτάσεις του για μια δημοκρατική διακυβέρνηση του οραματιζόμενου πολυεθνικού, πολυγλωσσικού και πολυθρησκευτικού κράτους του, της «Ελληνικής Δημοκρατίας» του Βαλκανικού χώρου, που θα αντικαθιστούσε την απολυταρχική εξουσία του Σουλτάνου.

Γι αυτό εξάλλου, ο στρατηγός Μακρυγιάννης τόνιζε πως ο Ρήγας έσπειρε τον σπόρο της ελευθερίας, μαθαίνοντας στους σκλαβωμένους τον «τρόπον» της απελευθερώσεως τους. Χαρακτηριστικά στον πίνακα αρ. 2 με τίτλο «Πτώσις της Κωνσταντινουπόλεως» σημειώνει με έμφαση: «Μετά πολλούς αιώνες Ρήγας ο Βελεστινλής σπύρει τον σπόρον της ελευθερίας εις τους Έλληνας και τους ενθαρρύνει οδηγών αυτούς την τρόπον της απελευθερώσεώς των. Οι Έλληνες ενθουσιασθέντες και ενθαρρυσθέντες από τους λόγους του Ρήγα έλαβον τα όπλα υπέρ της ελευθερίας».

Εκείνες τις ημέρες για τη φυλάκιση του Ρήγα και των επτά Συντρόφων του για την αγάπη της ελευθερίας από τον ζυγό της δουλείας και ο Αδαμάντιος Κοραής από το Παρίσι στον πρόλογο της Αδελφικής Διδασκαλίας τους χαρακτήριζε της ελευθερίας μάρτυρες: «Οκτώ Γρακοί οι οποίοι εξήτουν ησύχως τα αρμόδια μέσα του να φωτίσωσι και από τον ζυγόν της δουλείας να ελευθερώσωσι τους ιδίους ομογενείς. Παρίστανται ίσως ταύτην την ώραν δέσμοι έμπροσθεν του τυράννου οι γενναίου ούτοι της ελευθερίας μάρτυρες».

Και συνεχίζει ο Κοραής να γράφει για το μαρτυρικό τους τέλος: «Ίσως ταύτην την ώραν καταβαίνει εις τας ιεράς κεφαλάς των η μάχαιρα του δημίου, εκχέεται το γενναίον ελληνικόν αίμα από τας φλέβας των». Και προφητικά να καταλήγει: «Αλλά του αθώου αίματος η έκχυσις αύτη αντί του να καταπλήξη τους Γραικούς θέλει μάλλον τους παροξύνει εις εκδίκησιν». Και η εκδίκηση ήρθε λίγα χρόνια αργότερα με την Επανάσταση του 1821.

Ως κατακλείδα θα θέλαμε να επισημάνουμε ότι ο Πύργος Νεμπούζα ήταν τότε σύμβολο της καταδυναστεύσεως των σκλαβωμένων και καταπιεσμένων και εκεί η δύναμη της ύλης των αρμάτων θανάτωσαν τον Ρήγα. Και πως άλλαξαν οι καιροί. Να αναδεικνύεται σήμερα σε Μουσείο του Ρήγα Βελεστινλή. Έμμεσα υποδηλώνεται αυτό που τόσο έντονα ο ίδιος ο Ρήγας προσπάθησε να τονίσει στην παράσταση του τίτλου της «Χάρτας» με την πάλη του γυμνόποδα Ηρακλή και της έφιππης Αμαζόνα, της οποίας έχει τσακίσει το αμφίστομο σιδερένιο τσεκούρι, πως τελικά η δύναμη του πνεύματος θα νικήσει τη δύναμη των αρμάτων, της ύλης.

Από τον τίτλο της *Χάρτας* η με συμβολισμό παράσταση του γυμνόποδα Ηρακλή με το ξύλινο ρόπαλο που αρπάζει την έφιππη Αμαζόνα και της τσακίζει το σιδερένιο αμφίστομο τσεκούρι.

Ο Πύργος Νεμπόιζα του Βελιγραδίου, όπου θανατώθηκε ο Ρήγας και οι επτά Σύντροφοί του.